

NETRŪKST DARĀMĀ: BALTIJAS DROŠĪBA UKRAINAS NOTIKUMU GAISMĀ

Ivars Ījabs, *Dr. sc. pol.*, Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļas asociētais profesors. Studējis filozofiju un politikas zinātni Latvijā, Vācijā un Islandē. Pētnieciskās intereses: politisko ideju vēsture, politikas teorija, demokratizācija, drošības politika. Jaunākā monogrāfija *Nepateicīgie* (izdevniecība *Jumava*, 2023) veltīta latviešu politiskās domas pirmsākumiem 19./20. gadsimta mijā. Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis. Kopš 2019. gada Eiropas Parlamenta deputāts (*Renew Europe* grupa).

Raksturvārdi: Baltijas valstis, starptautiskā drošība, NATO, Krievijas agresija Ukrainā.

Devīni izaicinājumi

Ņemot vērā Krievijas brutālo agresijas karu Ukrainā, bistamā situācijā atrodas arī Baltijas valstis. NATO ir izvēlējusies pareizo kursu, 2022. gada Madrides samītā pieņemot lēmumu stiprināt atturēšanu, izmantojot “pirmās līnijas” aizsardzību¹. Tomēr tā īstenošana ir bijusi nevienmērīga. NATO lideriem būtu jānodrošina, lai Madrides saistības tiktu pildītas. Baltijas valstu drošībai ir vairāki nozīmīgi izaicinājumi.

Vispirms mazais stratēģiskais dziļums, jo Baltijas valstis ir mazas un atrodas tuvu Krievijai. Arī Baltijas valstu galvaspilsētas atrodas salīdzinoši tuvu Krievijas un Baltkrievijas robežai, līdz ar to brīdinājuma periods ir neliels. Otrkārt, liels attālums. NATO karaspēka vienībām ir nepieciešams ilgāks laiks, lai sasniegtu Baltijas reģionu no savām mītnes vietām Rietumeiropā, salīdzinot ar aukstā kara laiku. Treškārt, Suvalku šaurums jeb koridors (Polijas un Lietuvas robežas posms, kas atrodas starp Kaļiņingradu un Baltkrieviju) ir salīdzinoši neaizsargāts. Tas rada īpatnu sastrēguma punktu,

ko Krievija potenciāli varētu slēgt, lai kavētu NATO papildspēku ierašanos pa sauszemi Baltijas valstīs. Ceturtkārt, Baltijas valstu militāro spēju ierobežojumi to nelielā iedzīvotāju skaita un ekonomikas dēļ. Lai gan Baltijas valstis aizsardzības budžeti (līdz 2027. gadam Latvija ir apņēmusies to paaugstināt līdz 3 % no IKP)² un karaspēki ir ievērojami palielināti, tomēr Baltijas valstu militārās struktūras joprojām ir salīdzinoši nelielas. Piektkārt, nenoteiktība par to, cik ātri un cik lielā mērā NATO dalībvalstis īstēnos 2022. gada Madrides samītā pieņemtās saistības pastiprināt atturēšanu. To īstenošana šķiet krietni lēnāka, nekā tika pausts ļoti brašā retorikā samītā. Sestkārt, ir iespējams, ka Krievijas militārais spēks ātri atgūsies, kad beigsies karš Ukrainā. Lai gan mēs precīzi nevaram prognozēt situāciju Krievijā pēc kara, tomēr ir augsta varbūtība, ka tā savus novājinātos spēkus spēs atjaunot dažu gadu laikā. Septītkārt, Krievijas valdības neprognozējamība un tās tieksme uz riskantām militārām avantūrām. Tādēļ NATO diemžēl

¹ Sargs.lv 2023.

² LSM 2023d.

ir jāgatavojas vissliktākajam iespējamajam scenārijam. Astotkārt, nepieciešamība NATO līdzsvarot atturēšanu Eiropā, vienlaikus risinot arī jautājumus, kas saistīti ar Ķīnas uzplaukumu, augošajām ambīcijām un nostiprināšanos Indijas un Klusā okeāna reģionā. Īpaši NATO spēcīgākais partneris, ASV, saskaras ar saspīlējumu visās šajās pasaules zonās.

Kopumā Baltijas valstu drošība patlaban ir problemātiska vairāku ģeogrāfisko un demogrāfisko īpatnību dēļ. Lai gan NATO ir akceptēta pareiza un reālistiska politika, tās īstenošanas veids joprojām ir neskaidrs. Vienlaikus jāreķinās, ka Krievijas militārais apdraudējums laika gaitā atjaunosies. Šo izaicinājumu pārvarēšanai būs nepieciešama gan spēcīga Baltijas pašaizsardzība, gan uzticama NATO spēja atturēt.

Eiropas mainīgā drošības vide

Līdz ar Krievijas pilna apjoma iebrukumu Ukrainā 2022. gadā Eiropā ir atgriezušās teritoriālās agresijas briesmas – pirmo reizi kopš aukstā kara beigām. Tās radikāli mainīja kopumā labvēlīgo priekšstatu par drošību Eiropā pēc aukstā kara. Tagad kontinenta robežās norisinās militārs konflikts, kas tālu pārsniedz 90. gadu Balkānu konfliktus, kas iepriekš bija asiņainākie pēc aukstā kara beigām. Baltijas valstis – Igaunija, Latvija un Lietuva – Eiropas drošības ainavā atrodas šo “seismisko” pārmaiņu priekšplānā. Ja karš Ukrainā joprojām Rietumeiropas valstu elitēm bieži tikai “rada bažas”, tad Baltijas valstīm tas rada eksistenciālu krīzi. Starp citu, šobrīd īpašu apdraudējumu izjūt Lietuva. Tai ir jānodrošina piekļuve Suvalku koridoram, un tā reizēm saskaras ar problēmām izvietot valstī Vācijas bruņotos spēkus.

NATO un Eiropa ir stingri reaģējušas uz Krievijas agresiju, sniedzot vēl nepieredzēta apjoma militāro palīdzību Ukrainai, palielinot aizsardzības budžetu, izvietojot tūkstošiem NATO karavīru austrumu flangā un piemērojot Krievijai bargas ekonomiskās sankcijas – bargākās vēsturē. Protams, ASV atbalsts ir bijis izšķiroši svarīgs³ – pēc Krievijas iebrukuma

Ukrainā uz Eiropu tika nosūtīti 24 000 karavīru, un apņemšanās aizsargāt NATO Amerikā tiek uzskatīta par svētu. Tomēr ASV cenšas līdzsvarot centienus Eiropā ar Ķīnas, Āzijas un Klusā okeāna reģiona valstu drošības izaicinājumiem, ko tās Nacionālajā aizsardzības stratēģijā definē kā “pieaugošus draudus”. Tas nozīmē, ka Eiropai, jo īpaši Eiropas Savienībai, būs jāuzņemas nozīmīga loma savā aizsardzībā, kas dažādu iemeslu dēļ līdz šim nav darīts.

Kā jau minēts, Baltijas valstu sabiedrībām likmes ir daudz lielākas nekā tikai ģeopolitika. Karš Ukrainā vecākajai paaudzei uzjundī spilgtas atmiņas par suverenitātes zaudēšanu, deportācijām un nacionālo kultūru rusifikāciju padomju varas laikā. Tas savukārt piešķir Baltijas valstu aizsardzības politikai lielāku eksistenciālas steidzamības sajūtu salīdzinājumā ar Rietumu sabiedrotajiem, kuri bieži redz Krievijas agresiju tikai kā vienu no daudzām problēmām. Protams, Krievijas uzbrukums Ukrainai būtiski mainīja Eiropas drošības situāciju, faktiski izvirzot Baltijas valstis piefrontes līnijā – vismaz potenciāli. Lai gan NATO uz notiekošo ir reaģējusi enerģiski, Eiropas Savienībai ir jāuzņemas lielāka atbildība, it īpaši ņemot vērā ASV centienus līdzsvarot Ķīnas uzplaukumu. Baltijas valstu sabiedrības šodien uzskata, ka uz spēles ir likta šo valstu izdzīvošana.

Ukrainas mācība

Galvenie draudi Baltijas valstu drošībai nāk no Krievijas. Spriežot pēc tās autoritārās vēstures un revanšistiskās politikas Putina laikā, Krievija, visticamāk, nekļūs par miermīlīgu liberālu demokrātiju pat pēc Putina aiziešanas. Tā vietā Krievija, visticamāk, paliks autoritāra, apņēmības pilna atjaunot savu impēriju, naidīga pret Rietumiem un ar lielu ieguldījumu militārajā potenciālā.

Krievijas bruņotie spēki Ukrainā ir cietuši smagus zaudējumus, tiek lēsts, ka ir zaudēti aptuveni 200 000 cilvēku un vairāk nekā 3500 kaujas tanku.⁴ Tomēr Krievija jau tagad veic pasākumus, lai vēl paplašinātu savu militāro spēku, un visdrīzāk atjaunos savas spējas

³ Sk. LSM 2022a.

⁴ LSM 2023a.

pēc konflikta beigām. Aplēses par to, cik ilgs laiks tam būs nepieciešams, atšķiras – no diviem līdz vairāk nekā desmit gadiem. Taču varbūtība ir liela.

Viena skaidra mācība no iebrukuma Ukrainā ir par veidu, kā Krievija veic militārās operācijas. Tās doktrīna paredz ātrus, pārliecinošus uzbrukumus, lai gūtu ātru uzvaru. Tas bija redzams sākotnējos triecienuzbrukumos, mēģinājumos Ukrainai “nocirst galvu”, t. i., iznīcināt valdību, raķešu triecienos militārajiem objektiem, gaisa uzbrukumos un arī bruņoto spēku iebrukumos dziļi valsts teritorijā. Šī stratēģija Ukrainā piedzīvoja neveiksmi. Tomēr Baltijas valstīm jāņem vērā būtiski secinājumi. Tām piemītošais mazais stratēģiskais dziļums nozīmē, ka Krievijas agresora spēki varētu sasniegt Baltijas valstu galvaspilsētas dažu dienu laikā. Tādēļ Krievijas uzbrukuma doktrīnas ātrums un vardarbīgums nozīmē, ka aizsargājošajiem spēkiem būtu maz laika mobilizēties un ieņemt pozīcijas, pirms tos pārņemtu. NATO šajā kontekstā ir būtiski jāpārvērtē sava pieeja Baltijas valstu aizsardzībai, un labi, ka to jau ir sāks darīt.

Lai gan revanšistiska un pret Rietumiem vērsta attieksme Krievijā ir dziļi iesakņojusies, Putins ir arī veiksmīgi manipulējis ar to, lai Krievijas karu Ukrainā attēlotu kā cīņu pret kādiem “sataniskiem” Krievijas ienaidniekiem Rietumos. Diemžēl šāds pasaules uzskats, visticamāk, saglabāsies arī pēc tam, kad Putins atstās politisko skatuvi. Īsāk sakot, Krievija joprojām būs spēcīga militārā lielvara, kas spēj un acīmredzami vēlas veikt riskantas militārās operācijas pret kaimiņvalstīm. Tādēļ NATO ir jāsavatavojas sliktākajiem scenārijiem Baltijas valstu aizsardzībā. Krievija visdrīzāk arī ilgtermiņā joprojām būs ļoti spējīgs un neprognozējams militārais drauds. Tās uzbrukuma doktrīna dod mazu brīdinājuma periodu. Tas savukārt rada nopietnu izaicinājumu Baltijas valstīm, ņemot vērā tām piemītošo mazo stratēģisko dziļumu.

Baltijas valstu militārais statuss

Kopš Krievijas pilna apjoma agresijas sākuma Ukrainā Baltijas valstis ir veikušas nozīmīgus pasākumus, lai stiprinātu savas militārās spējas, saskaroties ar pastiprinātiem

Krievijas draudiem. Arī ievērojami palielinājušas savu aizsardzības budžetu. Piemēram, kopš 2008. gada Lietuvas militārais budžets ir gandrīz trīskāršots. Visas trīs Baltijas valstis jau 2022. gadā pārsniedza NATO mērķi tērēt aizsardzībai 2 % no IKP, ko pašlaik sasniedz tikai desmit NATO dalībvalstis⁵. Baltijas valstis ir atjaunojušas arī iesaukšanu armijā, lai palielinātu savu aktīvā dienesta personālu. Igaunija pēc neatkarības atgūšanas atjaunoja iesaukumu jau 1992. gadā, Lietuva – 2016. gadā, bet Latvija 2007. gadā likvidēto obligāto aizsardzības dienestu atjaunoja 2022. gadā⁶. Procentuālā izteiksmē no iedzīvotāju skaita Baltijas valstīs, salīdzinot ar citām NATO valstīm, formastērpā dienē daudz vairāk iedzīvotāju. Piemēram, 2019. gadā Lietuvā militārajā dienestā dienēja 0,53 % iedzīvotāju, savukārt ASV šis rādītājs bija tikai 0,41 %, Vācijā – 0,22 %.⁷ Kopš iestāšanās NATO 2004. gadā Lietuva ir palielinājusi aktīvā dienesta karavīru skaitu par 70 %⁸. Tā ir īpaši koncentrējusies uz savas armijas paplašināšanu, kas uzņemtos lielāko slogu Krievijas īstenotā sauszemes iebrukuma gadījumā. Tiesa, jāreķinās, ka gaisa un jūras spēku spējas joprojām ir pieticīgas, kaut arī pašlaik tiek stiprinātas.

Baltijas valstu bruņoto spēku nelielais kopums joprojām ir problēma. Piemēram, lai gan Lietuvā dienē proporcionāli daudz vairāk iedzīvotāju nekā Vācijā, Vācijas kopējā militārā apgāde ir astoņas reizes lielāka⁹, jo tās iedzīvotāju skaits un ekonomika ir daudz lielāka. Lai gan Baltijas valstis ir pielikušas iespaidīgas pūles, to nelielā teritorija un ierobežotie resursi nozīmē, ka bez palīdzības tās nespēj sevi pilnībā aizsargāt no tik nopietna drauda kā revanšistiskā Krievija. Baltijas valstu militārie spēki joprojām ir salīdzinoši mazi. Tomēr vienlaikus Baltijas valstis ir bijušas ne tikai drošības “saņēmēji”, bet arī izrādījušas stingru vēlmi būt

⁵ Sk. SIPRI 2022.

⁶ Latvijas armija no 1991. gada līdz mūsdienām.

⁷ USA Facts [n. d.] Armed Forces as a Percent of the Population 2009 vs 2019. By country.

⁸ Sk. datus turpat.

⁹ Sk. datus: World Military Expenditures and Arms Transfers 2021 Edition.

drošības “donori” un sniegt savu ieguldījumu kopējā NATO Austrumu reģiona aizsardzībā.

Kopumā Baltijas valstis ir veikušas ārkārtējus pasākumus, lai stiprinātu savu militāro jaudu, jo Krievijas draudi ir pastiprinājušies. Tomēr šo valstu spējām raksturīgie ierobežojumi, ko nosaka nelielais iedzīvotāju skaits un ekonomika, nozīmē, ka tām joprojām būs nepieciešams NATO atbalsts aizsardzībai.

Jaunā perspektīva: Madrides un Viļņas samiti

2022. gada Madrides samits, jau pēc Krievijas pilna apjoma iebrukuma sākuma Ukrainā, bija vēsturiska NATO atkārtota apņemšanās stiprināt atturēšanu un aizsardzību Eiropā. Madridē apstiprinātajā jaunajā NATO stratēģiskajā koncepcijā Krievija ir identificēta kā nozīmīgākais drauds eiroatlantiskai drošībai. Šis samits galīgi izbeidza iepriekšējo politiku, kas paredzēja sadarbību ar Krieviju. Tajā tika pieņemtas Baltijas valstu drošībai būtiskas saistības, kurām ir paliekoša ietekme uz organizācijas veiktspēju.

Svarīgi, ka bija jānosaka NATO pirmās līnijas aizsardzības stratēģija, nevis jāturpina līdzšinējā pieeja. Mērķis bija aizsargāt katru sabiedroto teritorijas centimetru, nevis atbrīvot to jau pēc notikuša agresijas fakta. Arī Somijai un Zviedrijai bija steigšus jāpievienojas NATO,¹⁰ tādējādi NATO iegūstot papildu Baltijas jūras piekrasti. Pašreizējās bataljona lieluma NATO kaujas grupas Baltijas reģionā bija jāpalielina līdz brigādes lielumam.¹¹ Bija jāizveido uzticami, viegli pieejami papildspēki un iepriekš jāizvieto aprīkojums, lai uzbrukuma gadījumā paātrinātu šo papildspēku nogādāšanu karadarbības zonā. Bija jāizveido arī divīzijas līmeņa vadības struktūras, lai pārraudzītu paplašinātos spēkus.

Šodien diemžēl ir dzirdami vērtējumi, ka NATO Madrides saistību īstenošana pagaidām ir bijusi lēna un nevienmērīga, salīdzinot ar vērienīgo retoriku. Ir nepieciešams straujš un

nepārtraukts progress, lai tiešām ticami nodrošinātu atturēšanu.

Baltijas reģiona unikālās ievainojamības dēļ atturēšana, izmantojot bruņoto spēku izvietojumu priekšējā bāzē, ir būtiska. Citas pieejas, piemēram, trīsposmu, ir pārāk riskantas. NATO samitam Viļņā 2023. gada jūlijā bija jānodrošina šo mērķu sasniegšana – gan aizsardzībai nepieciešamo resursu nodrošināšana, tostarp, iespējams, izdevumu palielināšana virs 2 % no IKP, spēcīgu, kaujas gatavu brigāžu izvietojuma Baltijas valstīs un galveno spēku struktūras jautājumu risināšana, gan arī NATO mācību Baltijas reģionā mērogu paplašināšana un tuvināšana reālajai situācijai.

Viļņas samits gan nerasniedza svarīgu, no Baltijas drošības perspektīvas raugoties, vēlamu mērķi Ukrainas kontekstā, proti, Ukraina nesaņēma uzaicinājumu pievienoties NATO, kā to bija cerējuši Baltijas vadošie politiķi.¹² Tā vietā NATO ģenerālsēkretārs Jenss Stoltenbergs (*Stoltenberg*) izteicās, ka Ukrainu uzņems tad, “kad sabiedrotie tam piekritis un būs izpildīti nosacījumi”¹³, tomēr Ukrainai šāda pozitīva lēmuma gadījumā nebūs jāpilda tradicionālā “iestāšanās ceļa karte”, bet uzņemšana notiks uzreiz. Šāds risinājums sagādāja vilšanos daudziem Ukrainas varonīgās cīņas atbalstītājiem, liekot apšaubīt organizācijas veiktspēju stratēģiskos jautājumos. Vienlaikus Viļņas samitā tika pieņemts detalizēts NATO kolektīvās aizsardzības plāns, kas garantē, ka alianse aizsargās katru savas teritorijas centimetru un visas savas dalībvalstis. Šāda plāna izstrāde ir ļoti nozīmīga: pirmo reizi kopš aukstā kara beigām šāds plāns tiek izstrādāts, lai aizsargātos no agresīvas lielvalsts – Krievijas. Šajā plānā tiek izklāstīti uzdevumi, kas veicami katrai dalībvalstij, ieskaitot arī konkrētus atbildības apgabalus, kā arī tas, kā alianses dalībvalstīm ir jāsadarbojas un kāds bruņojums izmantojams. Jaunajos NATO plānos tiek uzsvērts, ka alianses karaspēkam ir jāatrodas gatavībā – līdz pat 300 tūkstošiem visu NATO valstu karavīru draudu gadījumā būtu jābūt izvēršamiem 30 dienu laikā, turklāt noteiktām daļām – dažu dienu laikā.¹⁴

¹⁰ LSM 2022b.

¹¹ Turpat.

¹² LSM 2023c.

¹³ LSM 2023b.

¹⁴ Sargs.lv 2022.

Kas tālāk? Ieteikumi reģiona drošībai

Kopējā situācija liecina, ka jau tuvākajā laikā ir veicama virkne praktisku uzdevumu, kas vajadzīgi Latvijas un Baltijas drošības stiprināšanai. Nepieciešams pastiprināt robežu novērošanu un kontroli, attīstīt agrinās brīdināšanas infrastruktūru. Laiks un mazais stratēģiskais dziļums, reaģējot uz Krievijas “pelēkās zonas”, “hibrīd-” vai “impulsīvām” konvencionālām operācijām, ir ļoti svarīgs agrinās brīdināšanas un robežu apzināšanas aspekts.

Šiem uzdevumiem ir nepieciešami ieguldījumi divos stratēģiskos virzienos. Pirmais ir robežu novērošanas un agrinās brīdināšanas infrastruktūras izveide Latvijā. Otrais – Latvijas agrinās brīdināšanas infrastruktūra būtu jāapvieno ar citu Baltijas valstu, NATO, Zviedrijas un Somijas infrastruktūru. Tāpat ir nepieciešams īstenot diferencētu un sadalītu rezervistu mobilizācijas plānu. Latvijai būtu jāizvairās no resursu izsmelšanas ar atkārtotām mobilizācijām, reaģējot uz jebkuru Krievijas provokāciju. Tai būtu jāīsteno stingri diferencēts rezerves mobilizācijas plāns, kas balstīts uz dažādiem provokāciju līmeņiem un veidiem, balstoties uz agrinās brīdināšanas un izlūkdatu apmaiņas informāciju. Šim plānam būtu jāļauj Latvijai saprātīgi veikt dažādus reaģēšanas pasākumu kopumus, kas pielāgoti konstatēto draudu līmenim. Būtisks Latvijas mobilizācijas plāna aspekts ir cieša tiesībaizsardzības, civilās aizsardzības un militāro elementu integrācija. Latvijas valdībai būtu jānodrošina detalizēta sadarbība starp visām šīm struktūrām un jāīsteno arī tiesībaizsardzības iestāžu militārais atbalsts.

Svarīgs politisks uzdevums ir palielināt papildu NATO spēku izvietojumu un līdz ar to arī klātbūtni Latvijā, izbūvējot vai izvērtot vairāk mācību objektu. Latvija varētu veicināt pastāvīgu papildu rotācijas NATO spēku klātbūtni papildus tiem spēkiem, kas jau atrodas Latvijā, nodrošinot tādas mācību iespējas, kādas nav viegli atrast citur Eiropā. Šeit īpaša nozīme būs jau topošajam Sēlijas poligonam. Augstas kvalitātes mācību zonu un mācību objektu izveide varētu mudināt arī citas NATO dalībvalstis izmantot tās savām mācībām, un tas dotu arī papildu labumu, palielinot ārvalstu NATO personāla klātbūtni valstī papildus

tiem spēkiem, kas tur izvietoti rotācijas kārtībā. Viena no iniciatīvām, kas neprasītu lielu, īpašu manevru zonu un varētu sniegt būtiskus operatīvus un mācību ieguvumus, būtu jauna NATO speciālās kaujas izcilības centra izveide.

Tāpat varētu arī nolemt, ka būtu veicināmi Latvijas municijas iepirkumi, tieši precīzo ieroču iepirkums, lai kavētu potenciālo Krievijas iebrukumu, nepieciešamības gadījumā uzbruktu tās galvenajiem objektiem karadarbības zonā un arī Krievijas teritorijā un radītu Krievijai gan operatīvas, gan stratēģiskas dilemmas. Ņemot vērā Latvijas militāro spēku un aizsardzības budžeta lielumu, Latvijai, iespējams, būtu jākoncentrē iepirkuma līdzekļi divos virzienos, lai Krievijas uzbrukuma gadījumā ar salīdzinoši pieejamām sistēmām satriektu tās bruņotos spēkus.

Pirmkārt, Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem būtu jāinvestē ievērojamos daudzumos teritoriju bloķējošas municijas un reljefu veidojošu šķēršļu, piemēram, pretšāviņu artilērijas municijas, izkliedējamo minū, prettanku vadāmo raķešu, ložmetēju municijas, bruņotu bezpilota lidaparātu, modernu prettanku šķēršļu un inženiertehnisko iekārtu, kā arī tuvdarbības pretgaisa aizsardzības sistēmu (*SHORADS*) iegādē. Būtu arī jāiegulda līdzekļi garāka darbības rādiusa zeme–gaisa raķešu, pretkuģu raķešu un ierobežota skaita vidēja darbības rādiusa zeme–gaisa raķešu iegādē. Daudzām no šīm municijām un sistēmām potenciāli varētu būt ne tikai taktiska, bet arī operatīva ietekme. Otrkārt, Latvijā būtu jāuztur Latvijas aizsardzības spēku un sabiedroto ātrās reaģēšanas spēku municijas un ekipējuma krājumi vismaz 30 dienu ilgām kaujas operācijām, ko finansētu gan Latvija, gan citas NATO valstis, ņemot vērā kopējās izmaksas. Šādiem municijas un ekipējuma krājumiem jābūt atbilstoši izvietotiem, to glabāšanas vietām jābūt nocietinātām, lai nepieļautu to vieglu iznīcināšanu Krievijas uzbrukuma rezultātā.

Lēmums palielināt Latvijas (arī Lietuvas un Igaunijas) aizsardzības izdevumus vismaz līdz 3 % no IKP ir bijis ļoti pareizs.¹⁵ Lai gan visas trīs Baltijas valstis šobrīd palielina savus aizsardzības izdevumus līdz vairāk nekā 2,5 %

¹⁵ Sk. LSM 2023d.

no IKP¹⁶, tās joprojām ir arī pret potenciālu Krievijas uzbrukumu visneaizsargātākās no visām NATO dalībvalstīm. Jaunā realitāte ir tāda: Krievijai vienmēr ir bijušas iespējas uzbrukt Baltijas valstīm, un Putins līdz ar iebrukumu Ukrainā ir izrādījis gatavību uzsākt liela apjoma agresiju citās Eiropas valstīs. Tāpēc vissvarīgākais – lai NATO dalībvalstis turpinātu palielināt savas militārās spējas un kapacitāti. Tam ir arī sekundārs, bet ne mazsvarīgs iemesls, proti, dažas valstis, kas nav Baltijas valstis, visticamāk, vēlēšies daudz vairāk finansiāli subsidēt Baltijas valstu aizsardzības izdevumus un veicināt savu spēku vai tehnikas izvietojšanu Baltijas reģionā, ja tās redzēs, ka Baltijas valstis pašas veic vēl lielākus pasākumus, tā uzsverot joprojām pieaugošo Krievijas draudu nopietnību.

Svarīgi ir virzīties uz Baltijas valstu aizsardzības plānu integrāciju, izmantojot reģionālu pieeju. Lai gan pilnīga nacionālo aizsardzības plānu integrācija, visticamāk, nav sasniedzams mērķis, Baltijas valstīm būtu jāsāk koordinēt reģionālos ieguldījumus izlūkošanā un novērošanā, pretgaisa un pretraķešu aizsardzībā, kā arī tālāka darbības rādiusa apšaudes spējās.

Baltijas valstu kopīga ISR (izlūkošanas, novērošanas un izlūkpārbaudes (angļu *intelligence, surveillance, and reconnaissance*)) centra un kopīga mērķēšanas centra izveide varētu būt gan operatīvi vērtīga, gan arī rentabla, jo īpaši jūras aspektā, ņemot vērā, ka katras Baltijas valsts jūras spēku spējas ir apjoma ziņā ierobežotas.¹⁷ Baltijas valstis vai Apvienotā Karaliste kā Apvienoto ekspedīcijas spēku vadošā valsts varētu organizēt kopīgu operatīvo (nevis tikai administratīvo) štābu, lai atvieglotu Baltijas valstu aizsardzības plānošanu, reģionālās mācības un partneru spēku iesaistīšanu. Lai samazinātu izmaksas un nodrošinātu savietojamību, būtu jāizmanto kopīgs tāla darbības rādiusa ieroču, piekrastes aizsardzības, pretgaisa aizsardzības un precīzi vadāmu ieroču iepirkums. Baltijas valstīm būtu jāisteno kopīgas iepirkuma programmas, lai izmantotu apjoma radītus ietaupījumus, lai mazinātu iegādes un, it īpaši, turpmākās sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksas, kā arī nodrošinātu savietojamību reģionā, kur tas ir iespējams, lai gan, pat īstenojot kopīgu Baltijas valstu iepirkumu, varēs iegādāties tikai salīdzinoši nelielu daudzumu dārgu sistēmu.

¹⁶ Sk. SIPRI 2022.

¹⁷ Sk. sikāk: Barrie et al. 2022.

VĒRES

- Barrie, D.; Childs, N.; Michel, Y.; Sabatino, E.; Schreer, B. (2022) *Northern Europe, The Arctic and The Baltic: The ISR Gap*. Research Papers. The International Institute of Strategic Studies. Pieejams: <https://www.iiss.org/research-paper/2022/12/northern-europe-the-arctic-and-the-baltic-the-isr-gap/> (29.09.2023.).
- LSM (2022a) *Ukrainas krīze: ASV sūtīs armijas papildspēkus uz Baltijas valstīm un noteiks sankcijas Krievijai* (22.02.2022.). Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/ukrainas-krize-asv-sutis-armijas-papildspekus-uz-baltijas-valstim-un-noteiks-sankcijas-krievijai.a444844/> (25.10.2023.).
- LSM (2022b) *NATO valstu līderi atzīst Krieviju par nopietnu draudu un vienojas palielināt Baltijas valstu aizsardzību* (29.06.2022.). Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/nato-valstu-lideri-atzist-krieviju-par-nopietnu-draudu-un-vienojas-palielinat-baltijas-valstu-aizsardzibu.a463466/> (20.10.2023.).
- LSM (2023a) *Ukraina: Krievijas dzīvā spēka zaudējumi pārsnieguši 200 000 karavīru* (17.05.2023.). Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/17.05.2023-ukraina-krievijas-dziva-speka-zaudejumi-parsniegusi-200-000-karaviru.a509002/> (29.09.2023.).
- LSM (2023b) *Stoltenbergs: Ukraina pievienosies NATO pēc priekšnoteikumu izpildes un esošo dalībvalstu akcepta saņemšanas* (11.07.2023.). Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/11.07.2023-stoltenbergs-ukraina-pievienosies-nato-pec-prieksnoteikumu-izpildes-un-esoso-dalibvalstu-akcepta-sanemsanas.a516147/> (29.09.2023.).
- LSM (2023c) *Ārpolitikas eksperti: NATO samita lēmumi vairo Baltijas valstu drošību un sekmēs Ukrainas spējas karalaukā* (13.07.2023.). Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/13.07.2023-arpolitikas-eksperti-nato-samita-lemumi-vairos-baltijas-valstu-drosibu-un-sekmes-ukrainas-spejas-karalauka.a516281/> (29.09.2023.).

- LSM (2023d) *Budžeta finansējumu aizsardzībai 2027. gadā plāno audzēt līdz 3 % no IKP* (09.10.2023.). Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/09.10.2023-budzeta-finansejumu-aizsardzibai-2027-gada-plano-audzet-lidz-3-no-ikp.a527040/> (25.10.2023.).
- Nacionālie bruņotie spēki. [B. d.] *Latvijas armija no 1991. gada līdz mūsdienām*. Pieejams: <https://www.mil.lv/lv/par-mums/vesture/latvijas-armija-no-1991gada-lidz-musdienam> (29.09.2023.).
- Sargs.lv (2022) *NATO sola palielināt Ātrās reaģēšanas karaspēku līdz 300 tūkstošiem karavīru* (29.06.2022.). Pieejams: <https://www.sargs.lv/lv/nato/2022-06-29/nato-sola-palielinat-atras-reagesanas-karaspeku-lidz-300-tukstosiem-karaviru> (29.09.2023.).
- Sargs.lv (2023) *NATO: 2022. gadā pieņemti daudzi lēmumi alianses kolektīvās drošības stiprināšanā* (22.03.2023.). Pieejams: <https://www.sargs.lv/lv/nato/2023-03-22/nato-2022-gada-pienemti-daudzi-lemumi-alianses-kolektivas-drosibas-stiprinasana> (25.10.2023.).
- SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute (2022) *Military expenditure by country as percentage of gross domestic product, 1949–2022*. Pieejams: <https://www.sipri.org/databases/milex> (29.09.2023.).
- USA Facts [n. d.] Data > By Topic > Security & Safety > National Defense & Foreign Aid > Foreign Affairs & Aid > Armed Forces as a Percent of the Population 2009 vs 2019. By country. State Department. Pieejams: <https://usafacts.org/data/topics/security-safety/national-defense-and-foreign-aid/foreign-affairs-and-aid/armed-forces-percent-of-population-worldwide/> (25.10.2023.).
- World Military Expenditures and Arms Transfers 2021 Edition* (2021). Pieejams: <https://www.state.gov/world-military-expenditures-and-arms-transfers-2021-edition/> (25.10.2023.).

Summary

There is still work to be done: Baltic security in the light of Ukraine

This article deals with Baltic security in light of the Russian war of aggression in Ukraine. NATO members since 2004, the Baltic states have built their recent security strategies on the “tripwire” doctrine. Now, taking into account the Russian full-scale invasion of a neighboring country, this strategy has to be profoundly reconsidered. First, this article identifies the main challenges of Baltic defense – the lack of “strategic depth”, the proximity of potential aggressor countries, limited resources available for military investment etc. Second, it deals with the radical change in strategic outlook since the beginning of the Russian invasion of Ukraine, and also with the Baltic response to it. The Baltic countries have increased their defense expenditure in recent years, and have boosted the size of their military personnel (e.g., Latvia reintroduced conscription in 2022). However, there is a need to further strengthen defense capacities by means of increased cooperation with the NATO allies. An increased presence of NATO troops in the Baltic countries is of utmost importance here, as well as the local infrastructure capable of hosting allied military units on Baltic soil.

Keywords: the Baltic states, international security, NATO, Russian aggression in Ukraine.

Redakcijā saņemts: 07.09.2023.